

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 10 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

Απαντήσεις

Α1.α.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

β.

1. «Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνν τι σοφός... ἦν τό ἀνθρώπων γένος»
2. «...ἔρχεται Προμηθεύς ἐπισκεψόμενος τήν νομήν»
3. «Ἀπορία οὖν σχόμενος... τῷ ἀνθρώπῳ εὖροι, ...»
4. «Τῷ δέ Προμηθεῖ... φοβεραὶ ἦσαν...»
5. «ἐκ τούτου εὐπορία... τοῦ βίου γίγνεται»

Β1. Αφού οι θεοί έπλασαν τα έμβια όντα μόνο ως προς το σκέλος της εξωτερικής τους εμφάνισης και, μάλιστα, σε πολύ γενικές γραμμές, ανέθεσαν στη συνέχεια τον βιολογικό εξοπλισμό τους σε δύο Τιτάνες, αδέρφια μεταξύ τους, τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα. Σε αυτό το σημείο του πρωταγόρειου μύθου, και συγκεκριμένα στην πρακτική εκτέλεση της εντολής των θεών, παρατηρείται μια αντιστροφή ρόλων. Κανονικά ο Προμηθέας, ο προνοητικός, αυτός που σκέφτεται εκ των προτέρων («πρό + μῆτις»), πρέπει να αναλάβει τη διανομή των βιολογικών ιδιοτήτων, να σκεφτεί όλα τα δεδομένα, να εκτιμήσει τα είδη και τον ρόλο τους και να προβεί στις σωστές γνωστικές πράξεις, ενώ ο Επιμηθέας, ο απερίσκεπτος, ο επιπόλαιος («ἐπί + μῆδος»), αυτός που σκέφτεται εκ των υστέρων, πρέπει να αναλάβει τον έλεγχο, την επιθεώρηση και να αντιληφθεί τι, πώς και γιατί έγινε, όπως έγινε.

Πράγματι, η αδυναμία του Επιμηθέα να προνοήσει, αποτέλεσμα της πνευματικής του κατωτερότητας («οὐ πάννυ τι σοφός ὢν»), επιβεβαιώνεται από την παράλειψη του Τιτάνα να εξοπλίσει το ανθρώπινο είδος, το οποίο από την αρχή του πρωτότυπου αποσπάσματος παρουσιάζεται φυσικά αδύναμο.

Ενώ, λοιπόν, ο Επιμηθέας, εφόσον δεν στερούνταν της ικανότητας επινόησης, είχε δώσει με φροντίδα και σοφία όλα τα απαραίτητα εφόδια στα «ἄλογα» όντα, δε δείχνει την απαιτούμενη προνοητικότητα και τα εφόδιά του τελειώνουν, πριν ολοκληρώσει τον εξοπλισμό όλων των ζωντανών οργανισμών («ἔλαθεν αὐτόν καταναλῶσας...ἄλογα», «λοιπόν δὴ...ἀνθρώπων γένος»).

Το αποτέλεσμα είναι προφανές · ο άνθρωπος μοιάζει παντελώς ανέτοιμος για την έξοδό του από το εσωτερικό της γης, εφόσον είναι φυσικά αδύναμος να μεταβεί από την κατάσταση του σκότους σε αυτήν του φωτός. Μάλιστα, στην περιγραφή της εικόνας του ανθρώπου «γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον», ο Πρωταγόρας χρησιμοποιεί τέσσερα επίθετα που έρχονται σε αντίθεση με την εικόνα των άλλων ειδών, όπως αυτά περιγράφηκε να «κοσμούνται» σε προηγούμενο σημείο του μύθου.

Η αδυναμία, λοιπόν, του Επιμηθέα να προβλέψει, επαληθεύεται στην αστόχαστη κατανομή του, όσον αφορά το ανθρώπινο είδος, γι' αυτό και ο Τιτάνας στο τέλος της μοιρασιάς αντιλήφθηκε ότι βρισκόταν σε αδιέξοδο («ἡπόρει δ' τι χρῆσαιτο»). Λύση στο συγκεκριμένο αδιέξοδο εξ ανάγκης θα κληθεί να δώσει ο Προμηθέας, ο οποίος κατά την αντιστροφή των ρόλων αποδέχτηκε να αναλάβει την επιθεώρηση του έργου του βιολογικού εξοπλισμού.

B2. Ο Προμηθέας στην προσπάθειά του να επανορθώσει το σφάλμα του αδελφού του, που άφησε το ανθρώπινο γένος χωρίς κανένα φυσικό εφόδιο για την επιβίωσή του, υφάρπαξε από το κοινό εργαστήριο της Αθηνάς και του Ηφαίστου τις θεϊκές ιδιότητες που είχαν στην κατοχή τους οι δύο θεοί και τις προσέφερε στον άνθρωπο. Αυτές ήταν η «ἐντεχνος σοφία» και το «πῦρ».

Στη φράση «ἐντεχνος σοφία», η λέξη «ἐντεχνος» δηλώνει αυτόν που βρίσκεται μέσα στα όρια της τέχνης, τον έμπειρο, τον επιδέξιο. «Ἐντεχνος σοφία» είναι η σοφία που εμπεριέχει την τέχνη, η σοφία που συμπορεύεται με την τέχνη. Αρχικά, η έννοια της σοφίας έχει κυρίως να κάνει με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη και γι' αυτό ο προσδιορισμός «ἐντεχνος» επιτρέπει εδώ στον

Πρωταγόρα να διευκρινίσει πως αυτού του είδους τη σοφία εννοεί και όχι αυτή που συνδέουμε με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία.

Το πρώτο δώρο του Προμηθέα στους ανθρώπους αφορά στις τεχνικές γνώσεις και δεξιότητες, την πρακτική σοφία, με την οποία ο άνθρωπος αντιστάθμισε τις ατέλειές του από την κατανομή του Επιμηθέα. Είναι η τεχνογνωσία που επιτρέπει στον άνθρωπο να αντιμετωπίσει τις καθημερινές ανάγκες της επιβίωσής του, είναι η πρακτική επινοητικότητα και η κατασκευαστική ικανότητα που τον βοηθά να οργανώσει τη διαδικασία της εργασίας.

Η «έντεχνος σοφία» είναι ιδιότητα που είχε στην κατοχή της η Αθηνά και αποκτάται μέσω της κλοπής του Προμηθέα, ο οποίος χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία εισέρχεται στο κοινό εργαστήριο, που η Αθηνά μοιράζεται με τον Ήφαιστο («εις δέ τό τῆς Ἀθηνᾶς ... ἐφιλοτεχνεῖτην»). Πρόκειται για ιδιότητα που ανήκει στον έμφυτο εξοπλισμό του ανθρώπου και έχει δοθεί ως ένα διαμορφωμένο, έτοιμο σύνολο γνώσεων, κατά τη στιγμή της δημιουργίας, πριν εμφανιστεί ο άνθρωπος στο φως.

Ο Τιτάνας, όμως, δεν μπόρεσε να δώσει στους ανθρώπους την πολιτική τέχνη, το υψηλότερο και καλύτερο δώρο, φυλαγμένο από τον Δία. Στον πρωταγόρειο μύθο, ήταν αδύνατη η είσοδος του Προμηθέα στην κατοικία του Δία, αφενός γιατί δεν είχε τα χρονικά περιθώρια, αφού πλησίαζε ο χρόνος ο καθορισμένος από τη μοίρα να βγει ο άνθρωπος στο φως, και αφετέρου, επειδή τη φρουρούσαν οι φύλακές του («Τῷ δέ Προμηθεῖ ... ἦσαν»). Το Κράτος και η Βία είναι τα όργανα της εξουσίας του Δία και στον μύθο συμβολίζουν τη δυσκολία και τις επίπονες προσπάθειες του ανθρώπινου γένους να αποκτήσει την πολιτική τέχνη, τις γνώσεις δηλαδή για την οργάνωση κοινωνιών.

Το γεγονός, λοιπόν, ότι η πολιτική τέχνη βρισκόταν αποκλειστικά στη δικαιοδοσία του Δία, φανερώνει τη μεγάλη αξία και τον σπουδαίο ρόλο της στη ζωή των ανθρώπων και προβάλλεται ως ανώτερη κατάκτηση. Επομένως, η κατάκτηση της τεχνογνωσίας από τον άνθρωπο, αν και ευεργετική για τη μετέπειτα πορεία του, συνέβη σε μια πρώιμη φάση, προκοινωνική, ενώ η πολιτική τέχνη κατακτήθηκε σε υστερότερη στιγμή της ιστορίας του ανθρώπου και αφού είχαν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες.

-
- B3. α.** Σωστό
β. Σωστό
γ. Λάθος

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B4.

είμαρμένη – μερίδιο

έξιέναι – εισιτήριο

ἔσχε – σχήμα

κλέπτει – κλεψύδρα

λαθών – λήθη

Περισσεύουν από τη στήλη Β οι λέξεις: είσοδος, σχίσμα, λοιπόν.

B5.

Κεντρική μορφή του πρωταγόρειου μύθου είναι ο Τιτάνας Προμηθέας. Γιος του Ιαπετού και της Ωκεανίδας Κλυμένης (ή της θεάς Θέτιδος), θα συνδεθεί άρρηκτα με την πορεία εξέλιξης του γένους των ανθρώπων και θα αναδειχθεί ως ευεργέτης της ανθρωπότητας, επειδή δώρισε την «έντεχνον σοφίαν» και την τέχνη της φωτιάς. Ο Προμηθέας είναι η κεντρική μορφή και της ομώνυμης τραγωδίας του Αισχύλου, στην οποία επισημαίνεται η σημαντική προσφορά του στη δημιουργία ανθρώπινου πολιτισμού.

Στο μύθο του Πρωταγόρα οι άνθρωποι ζουν χωρίς την πρακτική νοημοσύνη να κατανοήσουν τον κόσμο και να επινοήσουν τρόπους βελτίωσης της ζωής τους. Ο συνετός και προνοητικός Προμηθέας (προμηθής < πρό + μήτις= αυτός που σκέφτεται προτού ενεργήσει) είναι εκείνος που θα παρέμβει, δωρίζοντας στους ανθρώπους τις τεχνικές γνώσεις και τη φωτιά και επιτρέποντάς τους να προβούν σε επινοήσεις και εφαρμογές σωτήριες για τη ζωή τους. Η τεχνογνωσία, η κατασκευαστική ικανότητα και η έμπυρος τέχνη αποτέλεσαν τη βάση όλων των τεχνολογικών κατακτήσεων και βοήθησαν τον άνθρωπο να αντισταθμίσει τη φυσική του αδυναμία. Η μετάβαση, επομένως, από την κατάσταση των βιολογικών εξαρτήσεων στην κατάσταση της αυτονομίας του νοήμονος όντος συμβολίζεται από τον Προμηθέα και τη φιλόνητο κλοπή των δώρων του από το εργαστήριο της Αθηνάς και του Ηφαίστου.

Η φιλάνθρωπη στάση του Τιτάνα και η προνοητικότητά του επιβεβαιώνεται στο απόσπασμα από τον «Προμηθέα Δεσμώτη» του Αισχύλου. Η ιατρική, η μαντική και η μεταλλοτεχνία είναι μερικές μόνο από τις τέχνες που δωρίζει ο Τιτάνας στο ανθρώπινο γένος, βοηθώντας το να ξεχωρίσει από τα άλλα ζώα, όχι μόνο από σωματικής άποψης, αλλά και από πνευματικής. Σύμφωνα με τους στίχους του Αισχύλου, το πρώτο που επινοούν οι άνθρωποι είναι φάρμακα για να αντιμετωπίζουν τις ασθένειες που μέχρι τότε τους αποδεκάτιζαν («Και πριν απ' όλα τούτο...αμυντικά μέσα για όλες τις αρρώστιες»). Ακολουθεί αναφορά στη μαντική τέχνη («τα πολυάριθμα είδη της μαντικής τους ταξινόμησα») και τη μεταλλοτεχνία («Κι ό,τι πολύτιμο έχει η γη κρυμμένο μες στα σπλάχνα της, το μπρούντζο και το σίδερο, το ασήμι, το χρυσάφι»). Ο Προμηθέας στους στίχους του Αισχύλου καυχιέται ότι πρώτος αυτός υπέδειξε στους ανθρώπους όλα τα πολύτιμα μέταλλα, τα οποία μπορούσαν να επεξεργαστούν με τη χρήση της φωτιάς και να κατασκευάσουν όπλα, εργαλεία και οτιδήποτε άλλο θα τους ήταν χρήσιμο προκειμένου να αντισταθμίσουν τις ελλείψεις εφοδίων («ποιος άλλος θα 'λεγε πως τους το έδειξε πριν από μένα;»).

Αναμφισβήτητα τα δύο κείμενα συγκλίνουν στην παρουσίαση του Προμηθέα ως φιλάνθρωπου πρωτεργάτη του ανθρώπινου πολιτισμού. Ωστόσο, ο Προμηθέας του Αισχύλου αναδεικνύεται υπερφίαλος και αλαζονικός, σε αντίθεση με αυτόν του πρωταγόρειου μύθου. Η αυτοπροβολή του αποτυπώνεται εκφραστικά με τη συστηματική χρήση του πρώτου ενικού προσώπου («τεχνάσματα σκαρφίστηκα», «τα είδη της μαντικής τους ταξινόμησα», «απ' τα όνειρα ξεχώρισα», «Να το έργο μου»), καθώς και με την αυτάρεσκη δήλωσή στους τελευταίους δύο στίχους ότι όλα τα ανθρώπινα επιτεύγματα οφείλονται σε εκείνον («όλες οι τέχνες οι ανθρώπινες είναι δωρέες του Προμηθέα»).

ΘΕΤΙΚΟ / ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Γ1. Εγώ, όμως, είμαι, από τη μία πλευρά, απλός πολίτης, και γνωρίζω ότι το καλύτερο μεν είναι να διδάσκεται κάποιος το αγαθό από τη δική του φύση, και δεύτερον από αυτούς που γνωρίζουν καλά κάτι αληθινά σωστό περισσότερο παρά από αυτούς που έχουν τέχνη να εξαπατούν. Ίσως, λοιπόν, στα λόγια δε μιλάω με τον τρόπο των σοφιστών· ούτε, βέβαια, επιζητώ αυτό.

Γ2.

Στο δοθέν απόσπασμα από τον *Κυνηγετικό*, ο Ξενοφών προβάλλει τον εαυτό του ως αληθινό δάσκαλο σε αντίθεση προς τους σοφιστές, τους οποίους επικρίνει για την αρνητική επίδραση που ασκούν στους νέους. Οι σοφιστές ισχυρίζονται ότι οδηγούν τους νέους στην αρετή («*φασί ... τοὺς νέους*»), ενώ, επί της ουσίας, τους οδηγούν στην αντίθετη κατεύθυνση («*ἄγουσι ... τὸνναντίον*»). Σύμφωνα με τον ίδιο, η εμπειρία αποδεικνύει ότι κανένας άνδρας απ' όσους μαθήτευσαν κοντά τους δεν έγινε ενάρετος («*οὔτε γὰρ ... ἐποίησαν*»). Τα παραπάνω στοιχειοθετούνται με τις εξής επιμέρους επικρίσεις· οι σοφιστές, κατ' αρχάς, δεν προσφέρουν συγγράμματα, τα οποία δημιουργούν ενάρετους ανθρώπους, αλλά γράφουν για ασήμαντα θέματα («*οὔτε γράμματα ... γέγραπται*»). Μάλιστα, από τα θέματα αυτά οι νέοι δε διαπαιδαγωγούνται στην κατεύθυνση της αρετής, αλλά εθίζονται σε κενές απολαύσεις («*ἀφ' ὧν ... οὐκ ἔνι*»). Παράλληλα, η μαθητεία τους δίπλα στους σοφιστές αποτελεί μια μάταιη ενασχόληση, τους εμποδίζει από άλλες χρήσιμες ασχολίες και τους παρέχει κακή αγωγή («*διατρίβειν ... διδάσκει κακά*»). Με ιδιαίτερη οξύτητα στρέφεται εναντίον τους («*μέμφομαι ... μειζόνως*»), επειδή ενδιαφέρονται μόνο για την εξεζητημένη γραφή και όχι για το ουσιαστικό ηθικό περιεχόμενο («*περὶ δὲ ὧν γράφουσιν ... οὐδαμοῦ*»). Για τους παραπάνω λόγους, ο συγγραφέας θεωρεί ότι η σοφιστική τέχνη είναι η τέχνη της εξαπάτησης («*τῶν ἐξαπατᾶν τέχνην ἐχόντων*»).

Γ3.α.

ἄνδρας
οὔστινας
γράμμα
οὔ

Γ3.β.

ἐωράκαμεν: ἴδωμεν

ἐποίησαν: ποιήσωσι(ν)

παρέχονται: παράσχωσι(ν)

Γ4.α.

Υπόθεση: εἰ + ευκτική [«ἔχουεν»]

Αποδόσεις: δυνητική ευκτική [«ὀνόματα μὲν γὰρ οὐκ ἂν παιδεύσειε»/«γνῶμαι δέ (ἂν παιδεύσειαν)»]

Εἶδος: σύνθετος και ανεξάρτητος υποθετικός λόγος του είδους της απλής σκέψης του λέγοντος.

❖ Μετατροπή ώστε να εκφράζει το **προσδοκώμενο**:

«ὀνόματα μὲν γὰρ οὐ **παιδεύσει**, γνῶμαι δέ (**παιδεύσουσιν**), ἐὰν καλῶς **ἔχωσι(ν)**».

Γ4.β.

Το εἶδος της σύνταξης είναι **παθητική** με την ιδιοτυπία της **αττικής** σύνταξης.

Μετατροπή ώστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί:

«Οὗτοι πολλὰ γεγράφασι(ν).»

Σχολιασμός Θεμάτων**Διδαγμένο**

Τα θέματα ήταν βατά, σχετικά διαχειρίσιμα, χωρίς σημαντικές δυσκολίες, απαιτούσαν όμως, ειδικά στις ερμηνευτικές συνδυαστική ικανότητα και σύνθετη σκέψη.

Αδίδακτο

Τα θέματα του αδίδακτου κειμένου είναι βατά και ανταποκρίνονται στις δυνατότητες των μαθητών. Το απόσπασμα χαρακτηρίζεται από νοηματική ενότητα και οι δραστηριότητες στις όποιες κλήθηκαν να ανταποκριθούν οι υποψήφιοι κινούνται στο πλαίσιο των ερμηνευτικών και γραμματικοσυντακτικών δομών που έχουν διδαχθεί.